PRIJS 50 CENT

Ds. J. J. KALMA

Redt de Joden

WAT GEBEURT ER
MET DE JOODSE OORLOGS-
PLEEGKINDEREN?

N.V. DE ARBEIDERSPERS – AMSTERDAM 1946

REDT DE JODEN!

Wat gebeurt er met de Joodse oorlogspleegkinderen?

door

Ds. J. J. Kalma

N.V. DE ARBEIDERSPERS — AMSTERDAM 1946

VOORWOORD.

De schrijver van deze brochure, mijn vriend ds. Kalma, vraagt bij zijn geschrift van mij een inleidend woord. Hoewel ik mij naar de wetenschappelijke zijde van dit vraagstuk — en die is er ook!, ethnologisch, sociologisch, historisch en theologisch — ondeskundig weet, voldoe ik gaarne aan zijn verzoek, omdat het hier gaat om een zeer dringend practisch probleem: Wat behoort er te gebeuren met de Joodse oorlogspleegkinderen? Ik kan niet beoordelen wat er precies gebeurt of dreigt te gebeuren, indien niet van Christelijke zijde zou worden gesproken, als nu Kalma doet. Maar ik weet héél scherp: dit probleem ráákt mij, en behoort ons hele volk te raken.

Het raakt mij als mens: de gestorven — de vermoorde (en hoe!) — ouders behouden nog een geestelijk recht op hun overlevende kinderen; het hun ontnemen, ware schennis van doden. Het raakt mij als Nederlander en Europeaan: hoe rijke schatten van de geest heeft ons het Jodendom ontsloten; elke daad, die de Joodse kracht ondermijnt, is gevaarlijk, en in de huidige situatie van het Europese Jodendom wel heel triest. Het raakt mij als Christen: onvoorwaardelijk moet ik afwijzen om onbewusten in te palmen voor mijn kerk en geloof, juist omdat ik begeer, dat wij in de laatste en diepste ernst het godsdienstgesprek zullen voortzetten, dat thans 19 eeuwen door God is toegelaten en dat wij niet door de bruutheid en rassenwaanzin van het nazidom laten afknappen.... zó worden geen grote geestelijke worstelingen beslist. Maar dit gesprek kan alleen plaats vinden tussen karaktervollen. Ik pleit voor een karaktervol Christendom, en dùs voor karaktervol Jodendom. Het is ook zo te zeggen: wil waarachtige geestelijke beïnvloeding zin hebben, dan volkomen open en zonder inpalmerij van onmondige kinderen.

Kalma stelt de problemen rustig en zakelijk, ontleedt de motieven, en doet het toch met een bewogenheid, die door elke bladzijde voelbaar is. *Als* het inderdaad nog nodig is, dat de alarmklok wordt geluid, laat deze brochure dan mede een trek aan het touw zijn!

Prof. Dr. W. BANNING

REDT DE JODEN!

Wat gebeurt er met de Joodse oorlogspleegkinderen?

Het feit, dat een niet-Joodse, of, om nog eens de dwaze onderscheiding te gebruiken, een „arische" Nederlander zich het lot van de Joden en vooral dat van de vele Joodse oorlogspleegkinderen aantrekt, hoeft op zichzelf geen verwondering te wekken. Was Nederland niet gedurende vele eeuwen een burcht van de vrijheid en verdraagzaamheid, een der klassieke landen der tolerantiegedachte en zou het dat niet nog zijn, had de harde soldatenlaars van het brutale, zich „Herrenvolk" wanende, Duitsland hier zijn voetprent niet gezet? Duitsland en dus niet alleen Hitler en zijn duistere trawanten, heeft ons economisch zo niet in, dan toch aan de rand der afgrond gebracht en tegelijk de geesten vergiftigd meer dan velen zich nog bewust zijn. En daardoor vooral is het probleem der statenlozen [1]) en tegelijk dat der Nederlandse Joden tot een actueel vraagstuk geworden.

Ziedaar dus de eerste reden, die ons tot schrijven bewoog. Het nationaal-socialisme en daardoor het anti-semitisme zijn sterker gebleken dan de militaire ineenstorting van Duitsland en de politieke overwinning op het daar heersende systeem lieten vermoeden.

„Maar", zo hebben wij onszelf afgevraagd, „wettigt onze Friese afkomst en dat wil zeggen: onze geringe practische kennis van het Jodendom ook een optreden in het publiek?" Wij hebben op deze vraag slechts dit antwoord te geven: dit geschrift moet beschouwd worden als een vervolg op de steun aan Joden, die wij met zovele andere Friezen in de oorlogstijd hebben geboden. Wij Friezen hebben A gezegd en moeten nu ook B zeggen. Wij stonden steeds met onze sympathie naast de minderheid, vooral als deze minderheid verdrukt werd, wij moeten het zeker doen, nu het duidelijk is, hoe gering in aantal deze minderheid is geworden en nu het telkens weer blijkt, hoe zwaar deze „rest" het heeft. Maar daar komt nog iets anders bij: Het vreemde boeit altijd, het boeide vooral, toen het gevaarlijk was er zich mee te bemoeien. En het vreemde boeit des te sterker, indien het tevens bewondering en dankbaarheid wekt. En bewondering koesteren wij voor de houding, die vele Joodse vrienden in de oorlogstijd hebben aangenomen, dankbaar zijn wij voor het vele, dat de Joodse geest ook ons bood. Het schrijven van deze bladzijden willen wij graag beschouwd zien als het ons kwijten van de plicht der dankbaarheid, als een eerlijke hulde aan hen, die zo bitter moesten lijden en toch zoveel moed en vertrouwen en werkelijke geestkracht toonden. Het spijt ons, meer dan wij kunnen zeggen, dat deze brochure tegelijk, ja allereerst een pleidooi moet zijn voor hulp aan de Joden en een fel protest tegen wat er, helaas, aan anti-semitische stemming nog leeft onder ons volk, zij het dan vaak onbewust.

De directe aanleiding tot dit geschrift is spoedig verteld. In het te Leeuwarden verschijnende weekblad van de Nederlandse Volksbeweging, „Je Maintiendrai", publiceerden wij een opstel over: Joodse kinderen [2]).

---

[1]) Men leze Dr. H. Eisner — De Statenloze, een appèl aan het geweten der wereld. (N.V. De Arbeiderspers, A'dam, 1945.)

[2]) zie Je Maintiendrai, Friese editie, 15 Sept. '45.

In dit artikel wordt gewezen op het lot der Joodse oorlogspleegkinderen, die vooral in Friesland talrijk zijn geweest. Om deze kinderen wordt een stille, maar soms openlijke strijd gevoerd. De pleegouders hebben zich aan hun pupillen gehecht. De kinderen zijn vaak verfriest. En nu in vele gevallen blijkt, dat de ouders van de kinderen niet meer in leven zijn, menen sommige pleegouders verplicht en ook gerechtigd te zijn, de kinderen bij zich te houden. Daartegenover staat het verlangen van de Joodse gemeenschap, die gedecimeerd, immers teruggelopen van 125.000 op 23.000, uit de oorlog is gekomen en nu vecht om haar bestaan. Dit bestaan hangt af van de jeugd, dus van de oorlogspleegkinderen en het gevolg is, dat er vaak botsing ontstaat, met alle gevolgen van dien. In het artikel werd nu ronduit gekozen voor het standpunt van de Joodse gemeenschap en aan de pleegouders het recht ontzegd deze kinderen — zoals, helaas, gebeurd was — achter te houden. Zoals te verwachten was, kwam er reactie op deze cri-de-coeur. Deze reactie liet heel gemakkelijk twee opvattingen onderscheiden. Er waren er pleegouders of ook enkel maar belangstellenden, die heel goed voelden, dat de niet-Joodse Nederlanders, die de Joden hadden bijgestaan, geen enkel recht op de kinderen konden doen gelden en die ook wel begrepen, dat de zo zeer belaagde Joodse gemeenschap het recht en de plicht had om zich te verdedigen en er voor zorgen moest, dat Hitler het tenslotte niet won. Zij stonden soms wat vreemd tegenover de angst, die sommige Joden aandreef om zo spoedig mogelijk de kinderen tot zich te nemen. Zij vroegen zich daarbij wel eens af, of zij hun werk dan zo slecht gedaan hadden en of deze argwaan nu de dankbaarheid moest verbeelden, waarop zij niet gerekend hadden, maar die zij toch wel hadden verwacht. Vele niet-Joden begrepen ook niet precies, wat het „Comité voor Joodse belangen" bewoog en vermoedden, dat het ook nog om iets anders te doen was dan alleen het belang van het kind.

Maar van één ding waren zij allen overtuigd en dat maakte, dat zij tenslotte de actie van het Joodse Comité billijkten: De redders van de Joodse kinderen konden geen recht op de kinderen laten gelden. Zij hebben geholpen, omdat zij het niet konden laten, omdat zij moesten en zij hebben het de kinderen zo gegeven, als zij het ook hun eigen kinderen gaven of gegeven zouden hebben. Maar zij hebben het niet gedaan, om beloond te worden en zeker niet, om deze kinderen straks, bij gebleken dood van hun ouders, te mogen houden. Instinctief verzetten zij zich allen tegen practijken, die zich wel hebben voorgedaan, waarbij kinderen — soms reeds in 1942! — gedoopt werden of nu worden verdonkeremaand.[1])

Tegenover deze eerste reactie stond echter een heel andere. Er waren er ook, die in het geval, dat de kinderen ouderloos bleken te zijn, het recht van de pleegouders groter achtten dan dat van de Joodse gemeenschap. Het belang van het kind moest volgens hen de doorslag geven en het was, zo redeneerden zij, in het belang van de oorlogspleegkinderen, dat niet het ras boven de volksgedachte gesteld werd. De Joodse

---

[1]) Volgens de Commissie van Oorlogspleegkinderen (O.P.K.) is dit aantal zeer gering, n.l. ½ % van het geheel der onderzochte gevallen (art. Vrij Nederland, 8 Dec. '45). Zijn echter alle gevallen bekend?

gemeenschap of zelfs bloedverwanten, geen ouders zijnde, hadden zich niet bijzonder geïnteresseerd of kunnen interesseren voor de kinderen. Zij hadden dus zeker geen recht om de kinderen op te eisen.
Natuurlijk kon in deze discussie niet alles gezegd worden, maar het werd toch wel duidelijk, dat er bij een deel van ons volk wonderlijke begrippen bestaan over recht en plicht en vooral, dat de plaats en betekenis van het Jodendom niet begrepen werden. Het geschermutsel met het verwijt nationaal-socialistisch besmet te zijn was niet bepaald verheffend. Terwijl men zelf klaarblijkelijk het Joodse volk vooral als ras zag en de Joodse geloofsgemeenschap bagatelliseerde, verweet men hun, die de Joodse gemeenschap als een niet weg te cijferen feit erkenden, nationaal-socialistisch te denken. Er kwam echter meer om de hoek kijken. Zeer duidelijk bleek bij voortgezette discussie, dat het streven voorzat ons volk en ook de Joden zelf van de minder aangename Joodse eigenschappen te verlossen, een anti-semitische stemming dus. En van Joodse en van niet-Joodse kant werd de assimilatie, de versmelting van het Joodse volksdeel met de rest, als oplossing van de vele moeilijkheden gezien.
Intussen was het echter uit de reactie en vaak ook uit het uitblijven van reactie in de bladen en vooral ook uit gesprekken met en de brieven van Joodse kennissen gebleken, dat het vraagstuk nog bij lange na niet een oplossing had gevonden, integendeel, dat de verwarring zeer groot was. Vooral de reactie op een artikel van Mejuffrouw C. Eitje in „De Groene Amsterdammer" [1]) wees duidelijk aan, dat niet alleen onder orthodoxe-christenen (vaak Gereformeerden) en Rooms-Katholieken de assimilatiedrang groot is, maar evenzeer onder de vele Joden, die niet orthodox en zionist zijn. Ook daar wordt het belang der kinderen vooropgesteld en gesuggereerd, dat dit een ander is dan dat van „een minderheid onder de Joodse Nederlanders, die pretendeert, de Joodse gemeenschap te zijn". Een en ander gaf ons de overtuiging, dat een poging om verheldering te brengen moest worden ondernomen.
Het lijkt ons gewenst om eerst het een en ander te zeggen over de sterke *assimilatiedrang*. Wij hebben het gevoel, dat hierin het verlangen openbaar wordt, zowel van de Joden als van de niet-Joden, om nu eindelijk eens verlost te raken van het Joodse vraagstuk. De Joden, die in grote meerderheid niet (meer) orthodox zijn, hebben de zeer begrijpelijke vrees, dat een herhaling van de anti-semitische progrom te duchten is, wanneer zij nadruk leggen op hun Jood-zijn. Velen kennen daarom slechts een wens: Zo stil en geruisloos mogelijk op te gaan in het volk, waar zij zich het meest aan verbonden voelen. Wij hebben in de oorlogsdagen een Joods meisje leren kennen, wier hoogste wens het was en waarschijnlijk nog is, een niet-Joodse man te ontmoeten en zoals zij waren en zijn er vele. Omgekeerd zijn er vele niet-Joden, die weliswaar Hitler en zijn anti-semitisme verafschuwen, maar toch diep in hun hart overtuigd zijn, dat er iets is met „die Joden". Men kan zich toch de eeuwen door niet tegen hen gekeerd hebben, als zij volmaakt onschuldig zijn! Bovendien — en dat is de andere kant — bestaat er de zendingsopdracht en de bekeringsijver. Als men overtuigd is, dat de Jood dwaalt

[1]) zie De Groene Amsterdammer van 1 en 29 Sept. '45.

en dat hij zichzelve ten verderve richt, is het een eis van barmhartigheid zich over hem te ontfermen en, als hij zelf niet luisteren wil, in elk geval zijn kind te redden. En sociaal-psychologisch èn godsdienstig bestaat er dus de plicht, op assimilatie aan te sturen. De drang om Joodse kinderen buiten de Joodse gemeenschap om op te voeden, moet, zo menen deze mensen, gewaardeerd worden als een actie in het belang van deze kinderen.
Beide houdingen zijn o.i. uitingen van misleiding. Evenmin als in de vorige eeuw de doop van de Joden, „een entrée-biljet voor de Europese cultuur" — die men toen nog bewonderen kon! — was, evenmin zal dat nu het geval blijken te zijn. Bernstein [1]) wijst er op, dat, toen de Joden er een gewoonte van maakten hun kinderen Siegfried en Siegmund te noemen, het niet lang duurde, of deze namen waren.... Joodse voornamen. De Duitsers weigerden hun kinderen een naam te geven, die vaak door de Joden gebruikt werd. En dit voorbeeld kan met vele andere worden vermeerderd. Vele Joden doen hun best om Duitser, Nederlander, Amerikaan te worden en het enige, dat zij bereiken is, dat men hen vroeger of later als Joden aanwijst. Als ergens op straat — zo zegt Bernstein — een Nederlandse, een Amerikaanse en een Duitse Jood lopen, dan kan het zijn, dat zij heel duidelijk het land van hun herkomst laten zien, maar „the man in the street" zal toch constateren: Daar lopen drie Joden! De Jood kan nog zo zijn best doen om zijn „Schicksal" te ontlopen, hem zal dit evenmin gelukken als ieder ander. Het lot wordt noodlot voor dengene, die het ontvlucht. De assimilatie zal des te meer tragiek bevatten naar mate de mens er zich meer aan overgeeft. Tot het voor hem beschikte lot wordt aanvaard en geloofd zal de mens er zijn moeilijkheden mee hebben.
Wij weten heel goed, dat in de drang om het kind te beschermen tegen zijn Joodzijn en vooral tegen de anti-semitische stemming iets moois kan schuilen. Het lijkt ook juist, als een pleegvader zegt: „Het is niet de vraag, wie recht op het kind heeft, de Joodse gemeenschap of ik! Alleen de verplichting, die wij jegens het kind hebben, mag de beslissende factor zijn!" Maar men vergeet dikwijls de consequenties, die hieraan vastzitten. Een ouderloos kind wordt b.v. bij zijn pleegouders gelaten. Stel nu, dat de assimilatie volkomen lukt — de mogelijkheid daarvan moet natuurlijk worden opengelaten — dan krijgen wij gemengde huwelijken en tenslotte verlies van deze elementen voor het Jodendom. Op dit laatste komen wij nog terug. Maar als de assimilatie min of meer mislukt — en die kans achten wij vooralsnog het grootst — dan zal het kind vroeger of later te verstaan worden gegeven — met of zonder woorden —, dat het in zijn omgeving eigenlijk niet hoort. Het kind is daar de minderheid en zal zijn Jood-zijn dus als een belemmering, als iets hinderlijks en onwaardigs gaan beschouwen, d.w.z. het kind zelf ondervindt morele schade. Wij twijfelen er aan, of met deze reële mogelijkheid voldoende rekening wordt gehouden. En dat na zoveel eeuwen van soms gruwelijk anti-semitisme! Wij kunnen het gevoel niet van ons afschuiven, dat een zekere lichtvaardigheid door zendingsijver slecht gecamoufleerd en met het Joodse kind als inzet, velen op een dwaalweg

---

[1]) F. Bernstein — Over Joodse problematiek.

heeft gebracht.
Maar laten wij aannemen, dat de assimilatie wel gelukt. Het kind heeft een flauwe herinnering aan het ouderlijk huis en deze sterft af en daartegenover staan grote zorg en liefde, die de jaren door blijven bestaan. Wat dan? Dan boeken wij toch verlies. Zoals wij verlies boeken bij elke Tsjitske, die Titi wordt, boeken wij dat ook als een Mozes in een Maurits wordt „gleichgeschaltet". Assimilatie is verlies van diepte, verlies aan waardigheid voor den geassimileerde, die zijn achtergrond bewust of onbewust verloochent c.q. moet verloochenen[1]). Een kind onwetend in een Christen-gezin houden is leugen en zo'n leugen met eindeloze zorg opgebouwd en verzorgd, komt toch op een goede dag uit. Het is bovendien ongeoorloofd iemand — wie dan ook — van zijn verleden los te maken, althans waar het niet vaststaat, dat dit verleden zedelijk en godsdienstig te veroordelen valt. En dat zal toch niemand omtrent het Jodendom durven beweren?
Men zal echter vragen: Is bekering dan onmogelijk of verkeerd? Bewuste bekering niet, maar de Jood uit vrijzinnig en dat wil vaak zeggen a-religieus milieu, die plompverloren Christen wordt, toont dezelfde oppervlakkigheid als de Christen-dames, die nooit in een kerk geweest zijn en dan het heil in de theosofie b.v. vinden.
Wij hoeven niet alle godsdiensten ter wereld te kennen, maar wie zich „bekeert", hoort te weten, waarom hij zijn aangeboren erfdeel verwerpt. Hoe zit het bovendien met die bekeringen? Is het niet vaak een bewijs van armoede, een haastig aangrijpen van een toegeworpen reddingslijn? Is het ook niet dikwijls enkel maar een uiting van vrees, een met alle geweld buiten het Jodendom willen treden, waarbij het nieuwe geloof een soort levensverzekering wordt? En kan hiervan iets goeds worden verwacht, mag althans het Christendom blij zijn met zulke overgangen? Wij hoorden van een drietal Joodse meisjes uit z.g. vrijzinnig milieu, die alle drie gered zijn. De oudste was bij Gereformeerden ondergedoken geweest, was prompt ook Gereformeerd geworden en had „hèt" nu gevonden. De tweede was bij orthodox-hervormden terecht gekomen, was vurig orthodox-hervormd geworden en had „hèt" ook gevonden. De jongste was bij onkerkelijken geweest en nog even vrij-zinnig als tevoren. Nu streden de oudste zusters om de ziel van de jongste en beiden dachten, dat zij slechts langs haar weg zalig kon worden. Wij weten niet, wat hier het beste op zijn plaats is: lachen of huilen. Maar misschien is het enkel maar humoristisch en moet dit met „een lach en een traan" worden genomen. Maar veel respect voor deze bekeringen kunnen wij in geen geval hebben.
Nu gaat het hier echter om bekering van ouderen, terwijl het uitgangspunt was de vraag: Wat moet er met de Joodse kinderen gebeuren? Wij willen hier duidelijk zijn: De gedwongen doop, de opvoeding van het Joodse kind in een richting, die afvoert van de oorspronkelijk ingeslagen weg, achten wij immoreel. Men kan zeggen: Maar de ouders

---

[1]) Terecht zei Rabbijn A. Prins op de massale Herdenkingsbijeenkomst te Amsterdam (Juli '45): „De vlucht uit het Jodendom in de assimilatie, is het doorsnijden van de natuurlijke band, het verloochenen van ons geboorterecht en vormt een capitulatie na de overwinning, maakt ons „nog in leven zijn" waardeloos."

hebben ons het kind toevertrouwd, d.w.z. zij hebben onze leiding erkend! Dit is een vergissing. De Joodse ouders in hun doodsangst hebben enkel gevraagd, of wij het leven, het bloot-lichamelijke bestaan van hun kind(eren) wilden redden, meer niet. Zij hebben daarbij zeker niet gedacht aan de wenselijkheid van een orthodox-protestantse of roomse opvoeding. Zij zullen hoogstens gehoopt hebben, dat hun kinderen althans niet helemaal los van het Jodendom geraakten. Op dit laatste willen wij nadruk leggen: Er bestaat de gedachte, dat de meeste Joden onorthodox zijn geweest en dus geen liefde tot de Joodse religie en tot het Jodendom meer hebben gekend. Zo beschouwd is dit onjuist. Inderdaad verloor het orthodoxe Jodendom voor de oorlog steeds meer aan betekenis, maar dat wil niet zeggen, dat de band met het Jodendom werd doorgesneden. De waarde van de sociale gemeenschap, die in het Jodendom altijd heeft bestaan en waarvan de Joodse geloofsgemeenschap een der uitingsvormen was, werd door de grote massa van de Joden erkend.

De meeste Joden werden voor de oorlog nog kerkelijk getrouwd en kenden ook nog de besnijdenis [1]) en de kerkelijke begrafenis. Al nam het aantal gemengde huwelijken steeds meer toe, in orthodox-hervormde en Rooms-Katholieke kring was dit verschijnsel eveneens waar te nemen. Nog altijd was het waar, wat Dr. H. Heertje aldus onder woorden bracht: „De meerderheid is slechts lid om Jood te blijven en een deel zou zeker, indien het godsdienstig motief alleen zou spreken, uit de kerkgenootschappen treden [2]). Dit betekent echter — en dat wordt vaak vergeten —, dat de band met het kerkgenootschap hoofdzakelijk van sociale en niet van religieuze aard was, maar dat diè band met het Jodendom er dan toch was, staat vast. Wij ontvingen na de oorlog een brief van een zeer geassimileerde Joodse vrouw. Zij schrijft: „Wij blijven Joods voelen, wij zullen onze kinderen als Nederlanders opvoeden, maar hun toch vertellen, dat zij Joden zijn." Wij hebben de indruk, dat dit standpunt door vele Joden gedeeld wordt, dat het ook gedeeld werd door vele ouders, die nu in Auschwitz en Bergen-Belsen zijn vergast en menen daarom, dat de redenering: „De Joden voelden niet meer voor hun geloof, dus mogen wij hun kinderen wel Christelijk opvoeden", niet opgaat. Wij weten natuurlijk heel goed, dat wij deze dingen niet zeggen op grond van statistische gegevens, maar zonderen wij de orthodoxe en vrijzinnig-zionistische Joden uit, die vanzelfsprekend een Joodse opvoeding voor hun kinderen hebben verlangd, dan menen wij toch te mogen zeggen, dat de grote massa, die overbleef, zich Nederlander èn Jood, maar dus ook Jood heeft gevoeld. In elk geval staat vast, dat zij niet orthodox-protestant of Rooms-Katholiek hebben gevoeld en dat een opvoeding in deze richting meer met „zieltjeswinnerij" dan met waarlijk Christelijke barmhartigheid te maken heeft. Wij kunnen ons niet losmaken van de gedachte, dat hier, zoal niet misbruik van vertrouwen dan toch machtsmisbruik optreedt en juichen de houding van onze regering, die het achterhouden van Joodse kinderen strafbaar heeft gesteld, toe

---

[1]) Hierop wijst o.a. Dr. S. Kleerekoper in Nieuw Israëlietisch Weekblad, 10 Aug. 1945.

[2]) Dr. H. Heertje — De diamantbewerkers van Amsterdam, 1937, p. 266.

(K.B. F 137, 13 Aug. '45). Evenmin als wij het zouden accepteren, dat Joden, die Christen-jongens van de dood hadden gered, deze gingen besnijden, mogen wij ook het omgekeerde — de doop van Joodse jongens en meisjes — geoorloofd achten. Wij willen graag geval voor geval bekijken, maar nemen toch als regel aan, dat een Joods kind in een Joods milieu behoort. De uitzonderingsgevallen, die zich hier er daar zullen voordoen, heffen deze regel niet op.
Wij hebben boven al even over *het Joodse geloof* moeten spreken, maar gaan er nu iets dieper op in. Vooral in z.g. positief-christelijke kringen, waar men weinig met Joden omging, heerst hieromtrent veel misverstand. Het Joodse geloof is niet een op zekere dag, in de vorm van een bepaalde belijdenis, aanvaarde overtuiging. Het is een geheel van gebruik en geloof. Zeker, het gebruik stamt uit de geloofstraditie en het geloof wordt weer gevoed door de gehoorzaamheid aan de gebruiken. Maar het kan zijn, dat een Jood, die zich gelovig noemt, U over dat geloof weinig kan vertellen. Hij zegt misschien, dat het een „moeilijk" geloof is, omdat de voorschriften van het dagelijks leven vele zijn. U kunt iemand ontmoeten, die zegt „ongelovig" te zijn geworden, omdat hij in zijn zaak het toch niet goed kon „doen". Een ander werd weer „gelovig", toen hij b.v. bij een sterfgeval de vrome gewoonte mee moest volgen en niet „half" wilde zijn. Een „spek"-Jood kan U met droefenis vertellen, dat zijn dochter een gemengd huwelijk zal aangaan. „Dat zijn wij bij ons in de familie toch niet gewend."
Is dit alles oppervlakkig, zoals wij Christenen geneigd zijn te zeggen? Het is alleen anders. En het heeft een zeer eigen waarde. Wat onze wereld, toch ook een deel van de „echt" christelijke wereld — zij het minder sterk — mist, is een vast geheel van dingen, die men doet en dingen, die men niet doet. Als een Joodse jongen, even verzot op sigaretten als wie ook, in deze tijd, 24 uur per week geen sigaret aanraakt, dan heeft dit zijn waarde. Het wordt gevoeld als gehoorzaamheid aan den Hoogste. Er zijn talloze voorbeelden naast te stellen van ontzegging, die in sommige omstandigheden tot ontbering kan worden, toch werkelijk om des geloofs wil. Is dit geloof? Het is Joods geloof. En daarin zijn trekken, die soms dichter liggen bij onze eerbied voor familietraditie dan bij wat wij geloof noemen. Naast andere elementen. Het Joodse geloofsleven is tenslotte een belijdenis van het „God, Heer over alle levensgebieden" en als de wereld ergens behoefte aan heeft, dan is het wel daaraan. Maar dit geloofstype geeft aan het leven, vooral aan het gezinsleven een eigen kleur. En uit deze wereld komen nu onze Joodse pleegkinderen. Zeker, het eigene kan enige geslachten lang verwaarloosd, vervlakt zijn. Zoals het plattelandselement vervaagd is bij vele families, die naar de stad trokken. Tot hun schade. Niemand loochent ongestraft zijn achtergrond, goed of kwaad, mooi of lelijk. In elk geval is verdieping daarin, confrontatie ermee, een eerste eis van levensernst. Aanvaarding is tot op zekere hoogte natuurlijk, verzet er tegen altijd een opzettelijke daad, die dus ook *bewust* voltrokken moet worden. Wij kennen ze wel, de Joden, die geen Hebreeuws meer kennen, zelfs van het O. Testament weinig meer afweten en hun eigen levensstijl verloren, de gesecularisseerden. (Zij zijn er niet alleen onder de Joden!) Als wij iets kunnen doen voor mensen uit deze milieus, is het hen te brengen tot hun eigen ver-

waarloosde Jodendom met zijn grote diepte. Een mens zonder achtergrond is prooi van elke stroming — de zeer sterken misschien uitgezonderd — hij heeft geen waardigheid, hij is geestelijk een paria. Laat onze Joodse weesjes Joden worden. Daarna is gesprek mogelijk. En wij verlangen gesprek.

Wij komen nu tot een heel andere kant van de kwestie, die echter steeds op de achtergrond van ons betoog heeft meegesproken. Ook een Nederlands belang staat hier op het spel. Wij zijn het eens met Dr. J. van der Spek, die in 1939 schreef [1]): „Het zou een verarming van onze cultuur betekenen, als de Joden daaruit als bijdragenden verdwenen." „Zij (de Joden) houden de spanning er in." Wij willen het Joodse element — alle anti-semitische propaganda ten spijt — niet missen. Men denke het zich weg uit het Nederlandse volksleven, zoals zich dat ontwikkeld heeft na 1600, men denke het zich weg uit ons wetenschaps-, kunst- en handelsleven en men zal constateren, hoe veel wij aan het Jodendom te danken hebben. Men denke — voor zover men Joden kent — de warme Joodse vriendschap weg uit zijn leven en men zal verlies constateren. Juist deze groep, die zich volledig Nederlands — nog sterker soms: volledig Amsterdams voelt, maar eigen karakter houdt, betekent verrijking, gesprek. Men denke aan de réfugiés, grotendeels opgelost nu, maar hoe buiten verhouding groot was hun bijdrage in ons volksleven, hoe zijn zij ons nog lief, de enkelen, die na eeuwen nòg Frans èn Hollands zijn in hun eerlijke hoffelijkheid en fijnheid van geest. Dr. J. P. Kruyt zegt zeer terecht [2]): „Naast assimilatie, het volledig opgaan in het geheel, bestaat nog de mogelijkheid van accomodatie, van aanpassing: het voortleven van de groep met eigen karakter naast andere groepen, zonder conflicten en met overwelving van alle groepen door een groter geheel." In deze richting zien wij ook de oplossing, tot heil van Jood en niet-Jood beide. Dit wil niet zeggen, dat de groepen elkaar moeten ontlopen. Zoals de Fries niet buiten Holland kan, waartegen hij overigens zijn bezwaren van te grote centralisatiezucht, van al te vlotte urbanisering enz. houdt, zo kan de niet-Jood niet buiten den Jood en de rijkdom van het Jodendom. Gesprek moet er zijn, gesprek dan in de zin van Prof. Martin Buber, den door Christenen misschien meer dan door orthodoxe Joden groot geachten Jood. Gesprek is dan ontmoeting, het voelen van den ander tegenover zich. Hij blijft de ander, maar wij zijn open voor elkaar en in dit „tegenover elkaar staan in vriendschap" leven wij. Om de kansen van dit gesprek mogen wij blij zijn, om de velerlei volksaard onzer gewesten en zeker ook om ons Nederlandse Jodendom, zo eigen en toch met de bijzondere charme van het andere.
Men heeft de orthodoxe Joden verweten en men zou het ook ons kunnen doen, dat het standpunt van de Joodse gemeenschap en van de Joden als apart volksdeel, consequent moet leiden tot het verbod van gemengde huwelijken à la Neurenberg. De Nederlandse wet kent echter slechts Nederlanders en wil van de nationaal-socialistische rassentheorieën niet weten. Hoe staan wij dus tegenover de gemengde huwe-

---

[1]) zie Prof. dr. H. J. Pos — Anti-semitisme en Jodendom, p. 61.
[2]) zie Prof. dr. H. J. Pos — a.w., p. 227.

lijken van Jood en niet-Jood? Betreuren wij ze? Als regel wel, maar dat wil niet zeggen, dat deze regel geen uitzonderingen kent. Wij kennen mensen met een fractie Joods bloed — en hoevelen zijn er zo niet in ons volk? — die daar nog altijd verheugende blijken van geven in warmte en lenigheid van geest. Wij kennen de gemengde huwelijken, waar het bovenbedoelde gesprek tot zijn hoogste mogelijkheid ontbloeit. Maar wij weten ook, dat de gemengde huwelijken gewoonlijk anders zijn. Meestal is er vervlakking naar beide kanten. En laat men ook niet vergeten: Het gemengde huwelijk krijgt slechts zijn bijzondere waarde als randverschijnsel van een min of meer homogeen Jodendom. Wanneer het regel werd stierf de Joodse geloofswereld uit. En ook al zou de Joodse aard zich vele, vele geslachten ver nog doen kennen — als verrijking! — op den duur betekende dit verlies. Een parallel? Er is een wereld van ontkerkelijkte Christenen, maar zij leven tenslotte van de kerk. Men denke zich de kerk weg en de verwildering breekt zich in een ongekend snel tempo door. Zo ook het gesecularisseerd Jodendom. Het leeft in zijn beste uitingen bij de gratie van bijbel en synagoge. Wij weten heel wel, dat èn vele Christenen èn vele Joden deze dingen anders voelen. Maar dat neemt niet weg, dat wij hiervan overtuigd zijn en blijven. Slechts tot eigen schade zal het Nederlandse volk aan de waarheid van deze gedachten voorbij kunnen gaan, zeker in de tijd, die nu komt.

Wij hebben in het begin gezegd, dat *het anti-semitisme* nog niet is uitgestorven, maar dat het integendeel de laatste tijd weer versterkt is. Dat was in de oorlogstijd reeds te bespeuren. Het valt niet te ontkennen, dat vele gastheren en -vrouwen last gehad hebben van hun Joodse onderduikers. Meer dan éénmaal is tegen ons gezegd: „Er schuilt toch waarheid in de Duitse redenering, Joden hebben zeer onaangename eigenschappen." Men vergat een paar dingen. Er werd niet voldoende gezien, hoezeer de Joden vervolgd werden en dat de nerveuze spanning bij dit toch al nerveuze volk al te groot was geworden.
Herhaaldelijk verzekerden Joden ons, dat zij bang waren en zij vroegen ons daarom hun veel te vergeven. Maar bovendien werd vergeten, dat iedere Jood moest onderduiken, dus niet alleen de moedige, maar ook de laffe. Terecht werd destijds in het illegale Parool de vraag gesteld [1]): „Hoe zou het zijn, als een gehele stad moest onderduiken, dus alle bewoners in alle schakeringen van goed en kwaad, krachtig en slap? Degenen, die hen zouden helpen, zouden dan met velen hunner precies dezelfde ervaringen opdoen, als thans met een deel der geholpen Joden." Deze dingen werden echter niet voldoende scherp gezién. Wij hebben, toen wij na de Spoorwegstaking van Sept. 1944 ook geroepen werden onze spoormannen en hun gezinnen te helpen, herhaaldelijk gezegd: „Gelukkig, nu wordt de aandacht tenminste enigszins van de Joden afgetrokken." Bij de mensen van het spoor waren er n.l. ook krachtigen en slappen, principiëel-overtuigden en meelopers en vooral de laatste categorie kon vaak lastig zijn. Het gevolg was, dat bij sommige primitieven het anti-Jood-complex vervangen werd door een anti-spoorman-

[1]) zie Het Parool, 30 Oct. 1943.

complex, of — nog beter — dat men tot nadenken kwam. Nu echter is alles geleden en men zou kunnen verwachten, dat een streep achter alle anti-semitisme was gezet. Dit is echter geenszins het geval. Het schijnt, dat velen zich schamen voor hun houding in de oorlog en dit door een anti-semitische houding nu afreageren. Het lust ons niet alle symptomen van het nieuw-ontwaken van deze stemming op te noemen. Wij verwijzen o.a. naar een artikel van Dr. C. van Emden—Boas in De Vrije Katheder van 13 Juli '45. Opmerkelijk is b.v., dat hetzelfde Parool, dat getuige bovengenoemd artikel, toch wel beter wist, nu een scherpe aanval richtte op den heer E. Polak, die tijdens de Duitse inval zijn post had verlaten, „zonder dat daar bijzonder dringende redenen voor waren" [1]). In het Limburgs Dagblad van 30 Mei '45 werd zelfs „de schim van een Joods gevaar" gezien. Dit sloeg op Militair Gezag en Radio Herrijzend Nederland, die in de volksmond al een tijdlang „Mozes Gezelschap" en „Herrijzend Jeruzalem" werden genoemd. Het feit, dat de Nederlandse regering na Mei 1940 van alle krachten gebruik moest maken en het aantal uitgeweken Joden te Londen natuurlijk vrij groot was, wordt rustig genegeerd. Wij weten heel wel, dat het Nederlandse volk momenteel met vele en velerlei problemen bezig is en dat mede daardoor de klachten van de Joden niet goed doordringen, maar het feit, dat haast alle grote bladen zwijgen over wat de Joden, vaak van hun bezit en van hun kinderen beroofd, wordt aangedaan, is toch wel kenmerkend en beschamend. Een Jood, zelf assimilant, dien wij hadden geschreven over het verkapte anti-semitisme, antwoordde: „Waarom verkapt? Het is toch openlijk! Er is nu veel meer anti-semitisme dan er de laatste 30 jaar ooit geweest is."

Ir. J. de Casseres, die voor het „Jewish Centre" gesproken heeft over: „De Jodenvervolging in Nederland" [2]), wees op het voortbestaan der oude vooroorlogse „vijfde colonne" en op de Commissie van Rechtsherstel, die beter Rechtsuitstel kon heten en besloot zijn beschouwing met de woorden: „De Moffen hebben deze oorlog verloren, maar hun eenzijdige oorlog tegen de Joden hebben zij gewonnen." Wij vrezen, dat in deze woorden meer waarheid schuilt dan ons volk wil toegeven.

Moet tegen dit alles nu met argumenten gestreden worden? De argumenten zijn er en werden reeds meer dan eenmaal uitgesproken. Men leze of herleze b.v. Prof. dr. H. J. Pos' Anti-semitisme en Jodendom. Wij kunnen ook niet accepteren, dat deze argumenten hun geldingskracht verloren hebben. Ons volk is in wezen niet anti-Joods. Het mist momenteel alleen de kracht om een duidelijk pro-Joods geluid te laten horen. Het wordt te zeer in beslag genomen door andere, eveneens dringende vraagstukken. De mogelijkheid van anti-semitisme is er echter en waar men met Joden in aanraking komt bestaat dus ook de kans, dat men deze onwaardige, slechte stemming laat merken. Daartegen protesteren wij, terwijl wij intussen een beroep doen op alle goedwillende Nederlanders, die gelukkig nog talrijk zijn.

Den Joden geschiedt onrecht. Hun in bewaring gegeven bezit wordt niet vlot en soms helemaal niet teruggegeven. De verweesde Joodse kinderen

---

[1]) zie Het Parool, 24 Juli 1945.

[2]) zie Nieuw Israëlietisch Weekblad, 21 Sept. '45.

wil men achter houden en aan de pleegouders geven als een beloning voor hun moedig gedrag, om ze zo tegelijk te behoeden voor hun Joodzijn en voor het „minder aangename", dat tot het Jodendom zou behoren. Hiertegen keren wij ons. Wij doen dat, omdat wij Christenen zijn, omdat wij zelf ook kinderen hebben en omdat wij Nederlanders zijn. Het Christendom vraagt barmhartigheid en het is eis van barmhartigheid, dat zolang van de ouders der pleegkinderen niet bekend is, dat zij hun kind geen Joodse opvoeding wensten te geven, voor deze kinderen een Joodse opvoeding wordt mogelijk gemaakt. Iedere ouder stelle zich voor, dat hij zijn kinderen had moeten wegstoppen en dat zij bij zijn overlijden zouden worden achtergehouden voor de familie en de groep, waartoe zij behoorden en hij zal onze verontwaardiging over het gedrag van sommige pleegouders delen. En dan tenslotte: wij zijn Nederlanders, gij lezer en ook wij, die dit schrijven. Nederlandse traditie was het de vrijheid en verdraagzaamheid hoog te waarderen. Nederland heeft den Joden lang een vrijplaats geboden. Mag dat nu veranderen? Mag dat veranderen, terwijl het hier toch in de eerst plaats gaat om Joden en Joodse wezen, die zelf of wier ouders sinds mensenheugenis Nederlanders zijn geweest?

Toen op 1 April 1924 H.M. de Koningin, Z.K.H. Prins Hendrik en H.K.H. Prinses Juliana de Grote Synagoge te Amsterdam bezochten, sprak de voorzitter van de Joodse gemeente, Mr. B. E. Asscher, deze woorden: „Vonden zij (de Joden) niet in dit gezegend land, vrijheid van geloofsovertuiging en eredienst, terwijl zij elders het slachtoffer waren van niets ontziende gewetendwang? Verkregen zij niet hier reeds vroeg de erkenning van volledig staatsburgerschap en de uitoefening van alle burgerlijke rechten, terwijl in zo menig ander land, helaas nog in deze tijd, de Jood wordt verguisd en als vreemdeling staat buiten de wetten van de Staat, voor welks onafhankelijk bestaan, hij mede zijn bloed heeft geofferd? En hier zijn wij door die bescherming, dank zij die vrijheid en als gevolg van die erkenning, geworden Nederlanders, konden wij ontplooien onze gaven van verstand en gemoed, zagen wij ons ontsluiten alle bronnen van stoffelijke welvaart en konden wij in de veelzijdige vertakkingen van het staatkundig en maatschappelijk leven, op het gebied van wetenschap en kunst, naar ons vermogen bijdragen tot de ontwikkeling, tot de bloei van het ons allen dierbaar Nederland."

Zo dachten Joden, zo denken zij nog. Zullen wij dan de rest, die weerkeerde, bemoeilijken? Wil Holland, dat zich in zo veel opzichten moedig verweerde, wat dit betreft, door Duitsland geannexeerd worden? Mogen vooral de Joodse oorlogspleegkinderen het slachtoffer worden? Een der grote Joodse Meesters heeft in zijn tekstverklaring gezegd: „Slaat de hand niet aan Mijne gezalfden, daarmee zijn bedoeld de kleine kinderen op school." Mogen wij dit ook beseffen en de Joodse kinderen doen zijn, wat zij naar hun wezen en volgens hun roeping mòeten zijn.... Joden!